

**RESSENHA HISTORICA
D'UN PARTIT POLITIC**

Unitat d'Aran. Partit Nacionalista Aranés

*Redaccion, recèrca e Investigacion a cargue dera
Comission Organizadora deth 5au Congrès d'Unitat d'Aran.*

Angelina Cases Andreu
Lourdes Santacruz Alís
Cristina Enseñat Beso
Antonia Bedito Mascarò
Anna Maria Tomàs Palomeras
Arturo Calbetó Calbetó
Alex Sirat Tarrau
Roberto Paba Viló

Aran, 19 d'abriu 2008

PROLÒG

Unitat d'Aran complís enguan trenta ans se compdam era singladura dera associacion Es Terçons. Aguesti trenta ans an servit tà acumular ua longa experiéncia politica en fôrça diuèrsi encastres institucionaus: enes Ajuntaments e en Conselh Generau d'Aran, mès tanben ena Deputacion de Lleida e en Parlament de Catalunya.

Er abantes ei long, tant long com eth temps passat, com lèu era istòria dera umanitat. Tant long com es ans anteriors a 1313 enes qu'és drets e es déuers des nòsti pair-sénhers demorèren escrits en aguest pergamin qu'encara conservam, era Querimònia. Drets escrits e ratificadi pes proòms aranesi e eth rei dera Corona catalano-aragonesa e que sense pòsa sigueren ratificadi enquia 1834 quan ua Reiau Cedula dera Reina Governadora les suprimic e que per repudi des aranesi non siguec efectiua enquia 1845.

A despièch de tot, es representants municipaus aranesi constitusiren en aquera madeisha data era Junta de Bailes entà contunhar eth trabalh deth desapareishut Conselh Generau d'Aran.

Eth 22 de seteme de 1978 es aranesi , un còp mès, s'amassen entà non pèrder eth tren dera istòria e demanen ara Assemblada de Parlamentaris de Catalonha, que redigie eth nau Estatut , eth fervorós desir deth pòble aranes de recuperar era sua identitat perduda com a pòble.

Eth combat persistent e incansable d'Unitat d'Aran a favor des drets nacionaus durèc dètz ans e reclamèc perseverància e compromés. E aquerò ei mèrit de toti. Enquia er an 1990 era drete catalana, era nacionalista, mos neguèc sistematicament un reconeishment entà Aran, ua Lei que recuèlhese era nòsta singularitat. Mès fin finau era luta valec era pena, pr'amor qu'en 1991 es aranesi recuperèren eth Conselh Generau d'Aran.

Des d'alavetz non cau deishar de lutar entà arribar çò de mès naut possible e sajar qu'era naua Lei d'Aran, qu' a ores d'ara calerà consensuar e reescriuer, mos balhe era autonomia mès digna e rica possible.

Tamb aguesta ressenha istorica auem volut qu'era nòsta istòria com a partit politic ena defensa deth nòste estimat país, non se pèrde ena voragina des prèsses que tostemp possedís eth present e que mos hè a deisha'c entà ua auta ocasion.

Comission deth 5au Congrès

RESSENHA ISTORICA D'UN PARTIT POLITIC

Unitat d'Aran- Partit Nacionalista Aranés

22 seteme 1978.

Assemblada constitutiva dera Associacion de vesins "Es terçons" en cine de Vielha, tamb preséncia de leu totes es cases dera Val d'Aran. S'elegic per aclamacion a Joan Nart coma president, Frederic Vergés coma secretari e Pilar Busquet coma tresorèra. Aguesti cargues formarien era Junta Executiva e qu'aurie era foncion de:

- Trabalhar era inclosion en Estatut de Catalonha der hèt diferenciau aranés entà recuperar es Institucions pròpies de govèrn, en tot dotar-les de competéncias e financiacion.

- Arténher ua planificacion urbanistica.

- Arturar eth plan detzenau d'explotacion forestau que metie en perill es bòsqui.

- Reparar er istoric deficit sanitari d'Aran.

Ath delà des d'Aran se sagèc, sense èxit, qu'era "Constitucion Espanhola", que s'ellaboraau, reconeishesse er hèt diferenciau aranés.

6 deseme 1978

Aprobacion dera Constitucion Espanhòla en referèndum peth pòble espanhòl.

3 abriu 1979

Es integrants dera Junta Executiva d'Es Terçons" acordèren participar enes primèras eleccions municipaus democraticas des dera dictadura franquista damb er ideari basic dera recuperacion dera autonomia aranesa. Per 14 vòts contra 1 s'acordèc constituir ua agropacion d'electors en toti es municipis d'Aran, tamb eth nòm d'Unitat d'Aran, en tot recuèlher en sòn programa electorau comun er ideari neishut ena associacion "Es Terçons".

Se guanhèc en toti es municipis e pedanies d'Aran excèpte Bausen e Canejan, qu' artenhec eth partit de Convergència i Unió.

En junshèga d' aguest madeish an se constituic ua comission de cargues elèctes entà premanir era restauracion des institucions araneses.¹

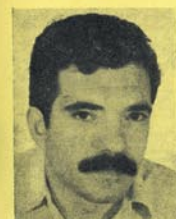
Eleccius Municipals (3 Abriu 1979)

Aguesta ei era candidatûra

«UNITAT D'ARAN»

enta er

AJUNTAMENT DE VIELLA - MIG - ARAN

Javier Tous
Adema

Antonio-Arturo
Calbetó

Juan Nart
García

Angel Berdié
Subirá

Santiago Vidal
Ordóñez

Santos Figueruelo
Armengol

Carlos Barrera
Sánchez

José M. Sirat
Lluch

Federico Vergés
Bartau

Alfredo Martimpe
Vidal

Francisco Vidal
Vidal

SE VOS

- ◆ Hunradesa é causes clares.
- ◆ Prutagunisme det poble.
- ◆ Participaciun en es decisius.

¡VÒTALA!

26 junshèga 1979.

Ena glèisa de Sta. Maria de Cap d'Aran, s' amassèren toti es representants elèctes des ajuntaments dera Val d'Aran tamb era finalitat de restaurar eth Conselh Generau d'ua sòrta provisionau. Mn. Joan Caseny dèc era benvenguda as assistents en tot expausar ua sintesi istorica deth nòste país, en tot acabar tamb ua cita de Joan XXIII " Aqueri qu'an determinadi dreus an, atau madeish, coma expression dera sua dignitat, era obligacion de reclamar-les".

Dempús s'acordèc constituir ua "Comission Gestora Intermunicipau entara Reinstauracion des Institucions Istoriques dera Val d'Aran" compausada pera majoria de bailes assistents, en tot híger es perdudes institucions istoriques araneses ath nau Estatut de Catalonha que se redigie e establir ua relacion de collaboracion tamb es Institucions catalanes coma s'auie hèt ath long dera istòria. E tanben sollicitar era inclosion der ensenhament, respècte e proteccion dera Lengua dera Val d'Aran en aguest document **Foto Mn. Amiell n° 1 A**

2 seteme 1979

Era Comission Gestora Intermunicipau entara Reinstauracion des Institucions Istoriques dera Val d'Aran convoquèc ua auta amassada, aguesta siguec transcendentau tath nòste país. I assistiren era lèu totalitat des cargues elèctes. Se debatic er informe elaborat sus eth modèu de Conselh Generau d'Aran que se pretenie restaurar. Dempús des discussions

pertinentes era prepausa s'aprovèc per 69 vòts a favor e ua abstencion. Es còssos de Bausen, Canejan e un de Les se n' anèren sense votar en tot reafirmar era sua posicion de qué calie demorar era aprovacion deth Nau Estatut de Catalonha.

Atau e de forma rituaiu quedèc constituit "Eth Conselh Generau Provisionau dera Val d'Aran".

Ua comission se n'encuedèc de redigir er acta de constitucion e meter-la en coneishement deth President dera Generalitat, Auble. Sr. Tarradellas, e de toti es parlamentaris catalans.

31 octubre 1979

Eth president Tarradellas responec per mieï d' ua carta, èster dubèrt a establir es relacions de besonh entà poder amiar a tèrme era restauracion des "*institucions que calen pel bé de la Vall d'Aran i de tot Catalonha*".

2 deseme 1979

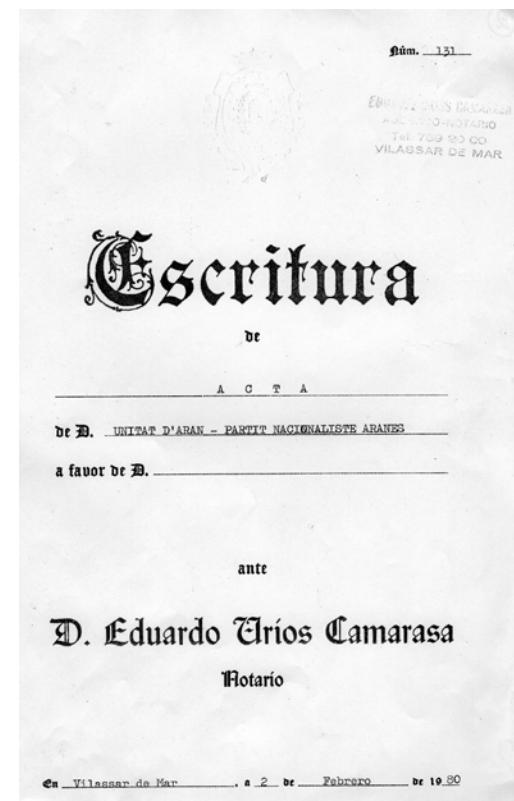
Amassada deth Conselh Generau Provisionau ena Casa dera Vila de Vielha. Entre d'auti punts s'aprovèc qu'era casa deth Senhor d'Arròs siguesse era sedença deth Conselh Generau Provisionau. Antonio Calbetó Calbetó siguec escuelhut secretari generau.

En aspècte economic s'acordèc dotar ath Conselh d' un pressupòst de 300.000 pts. Toti es municipis aportarien un 50% proporcionau ath cens e er aute 50% proporcionau ath darrèr exercici economic

2 hereuèr 1980

Escritura dera constitucion d' Unitat d'Aran- Partit Nacionalista Aranés. **(Fotocopia)**

Nº2 Escritura constitucion

1980

Eth Conselh Generau Provisionau dera Val d'Aran editèc un ampli huelheton qu'arribèc en toti es larèrs aranesi entà informar-les des acòrds prenudi ena glèisa de Cap d'Aran eth 2 de seteme de 1979. Anaue acompanhat tanben d'ua ressenha istorica des Institucions araneses neishudes en sègle XIII e abolides en 1834 per decret dera reina governadora Mª Cristina, quan dividic er Estat Espanhòl en províncies.

19 hereuèr 1980

Se publiquèc un article en "La Mañana" signat per Joan Ganyet, en quau eth PSC intodusís en sòn programa de govèrn entara Generalitat de Catalonha sies punts entà reconèisher er hèt diferanciàu aranés e es sies Institucions. (Fotocopia diari) N^o3

20 març 1980.

Deuant es primèras eleccions ath Parlament de Catalonha, eth Conselh Generau Provisionau dera Val d'Aran editèc aguest manifest. ifest). N^o4

Ua coalicion de partits nacionalistes guanche es eleccions catalanes e se daurissen es pòrtes ara esperança des desirs nacionalistes d'Aran.

17 junhsèga 1980

Eth secretari deth Conselh Generau Provisionau, Sr. Antonio Calbetó envie un escrit, ara

MANIFEST

Deth Conselh Generau Pruvisionau dera Val d'Aran deuant des primèras eleccius ath PARLAMENT CATALA

Cum ua proba més de germanú e cunfiansa entre es pobles català e aranés, eth Conselh CUNVIDE a tuti es aranesi a prene part en aguestes eleccius, vutant es upcius politiqs que se cumprumeten a respectà aguestes exigencies, de quines nu renunciarem cap, sigue quin sigue eth resultat des madeshes, perquè sun eth minim vitau entà desenvelopa-se eth noste poble, e pla per aço

EXIGIM:

- Era nu inclusion dera Val d'Aran en cap de divisiun territorial que nu sigue era madesha Val d'Aran.
- Que era LENGUA ARANESA, age ena Val d'Aran eth madesh tracte, drets e mieis que eth català en Catalonha.
- Que era Val d'Aran age ua representacion dirècta e de plen dret, en es orgues de govèrn de Catalonha.
- Que eth futur Parlament català, numine en un plaç cuert, ua Cumision mixta Generalitat-Conselh, entà premaní er Estatut que regirà es relacius Catalonha Val d'Aran, e que contemplantà era formacion deth Conselh Generau definitiu e es sies atribucius.
- Que es beneficis (cánones) dera explotacion des nosti recursi naturaus (hidro-elèctriques, etc.), revertisquen dirèctament as orgues de govèrn dera Val.
- E cuma esturment més cuma cau entà arrenhe tut aço en aguest temps de transiciun, eth arrecunehiment immediat e explicit deth Conselh Generau Pruvisionau.

CUNSEH GENERAU PRUVISIONAU DERA VAL D'ARAN / VAL D'ARAN / MARÇ 1980.

Imp. VIDAL - Viella Edici: Conselh Generau Pruvisionau dera Val d'Aran

La Vall d'Arán, Catalunya i els socialistes

Per JOAN GANYET
PSC (PSC-PSOE)

El 'minim respecte a la realitat i a la història -ens duu a la constatació d'un fet incontestable: dins del Principat de Catalunya existeix una terra que no és d'arrel catalana, sinó occitana: la Vall d'Arán, o la Val d'Arán com es diu en aranés, en la llengua gascona -que parlen liurs habitants. La unió de l'Arán a Catalunya no es feu per conquesta; ben al contrari fou una unió pactada, voluntària, entre aranesos i catalans. Aquest especial status, amb l'existència d'un Conselh General de l'Arán amb especials prerrogatives, va continuar després en relació als reis de la Corona de Castella-Aragó, i va durar cent anys més enllà de la pèrdua de les llibertats catalanes el 1714.

Mai hi ha hagut dificultats entre l'Arán i Catalunya, quan amdues comunitats han sigut mestresses del seu destí. Però quan pressiona la bota del centralisme a l'Estat espanyol, l'una i l'altra en pa teixen les conseqüències. Els darrers decennis de dictadura n'han estat un exemple parlès: l'Arán ha perdut la seva personalitat, anquadrat en la província de Lèrida - Aranès, com el català, han sofert la dura prova de la incomprensió o de la persecució.

Un fet cabdal es produeix els anys quaranta l'obertura del Túnel de Vielha, que té conseqüències polítiques i socioeconòmiques inqüestionables. Acaba amb la incomunicació hivernal de la vall amb les valls pirinenques catalanes veïnes, incomunicació que potenciava indirectament la relació amb les terres de França aigües avall del Garona, i afavoria una certa autarquia; i per altra part obre la porta de bat a bat al desenvolupament de la indústria política.

Els 3 lustres darrers ens han dut a l'eclosió d'una Vall d'Arán diferent: s'ha pasat d'un país d'economia agrària i pràcticament d'autoconsum, a la societat d'avui amb un sector terciari en creixement constant, amb l'aparició dels fenòmens de l'especulació i del desordre urbanístic, i amb la caiguda en picat d'un sector primari que ha entrat en

un procés de desorientació i d'abandonament. El nivell plebiscional després d'uns anys de perillsos descens, s'ha estabilitzat. A aquesta estabilització hi contribuït l'arribada d'un contingent immigratori.

Aquestes dades generals sabudes ja pel lector, ens emmarquen, però, el motiu central d'aquest escrit exposar quin és el contingut programàtic dels socialistes catalans respecte del fet aranés.

Quan Catalunya avança cap a la seva afirmació, amb dificultats i retalls, lluitant contra un Estat que no entén més enllà del que abasta la mera descentralització administrativa, ha de plantejar-se frontalment el fet diferencial aranés. Respectant-lo i

donant-li el tractament adequat farà un pas de gegant en el camí de l'aprofundiment de la democràcia.

Però, quins són els factors condicionants, essencials uns dies abans de les eleccions al primer Parlament de Catalunya?

El primer és que l'Arán està inclòs dins del territori administratiu de Catalunya; per tant a efectes de l'Estat central és un territori català.

El segon és l'existència d'una Constitució espanyola i d'un Estatut d'Autonomia, fruit d'un pacte difícil, que neix d'una correlació de forces desfavorable a Catalunya, i per tant amb limitacions greus a l'exercici de l'autogovern.

El tercer és la imbricació de l'economia i la societat aranesa amb la catalana i l'espanyola en general, i la dependència creixent respecte companyies foranes, amb la consegüent disminució de la capacitat de decisió dels autòctons.

El quart factor és l'evidència del ferri centralisme sense concessions de l'Estat francès i del llarg camí que li cal recórrer encara al poble occità per a assolir la consolidació de la pròpia identitat.

El cinquè és el caràcter pirinenc, amb les característiques típiques de l'alta muntanya, del país aranés.

Un darrer particular:

Tot plegat ens porta a la convicció de que el tema aranés ha d'afrontar-se sense por, sense reticències, però també amb realisme tant pels aranesos com pels catalans. Ni la gasiveria, ni l'idealisme i l'usori van en la direcció dels interessos reals dels habitants permanents de la vall.

Es per això que el Partit dels Socialistes ha introduït dins el seu programa de Go-

vern per a la Generalitat els següents punts:

1) El reconeixement del fet diferencial aranés en els aspectes ètnic, cultural i politico-administratiu.

2) El reconeixement a tots els efectes d'ensenyament, de mitjans de comunicació, etc., dels drets de la llengua i la cultura araneses.

3) El reconeixement de les institucions araneses actualitzades en el Conselh General.

4) L'articulació d'unes especials relacions del Conselh General de la Vall d'Arán amb les institucions comunes de Catalunya.

5) D'acord amb els aranesos, la celebració d'un referèndum que defineixi la seva postura respecte de la voluntat o no d'adscriure's a una vegueria o regió del Pirineu, dins de la nova divisió territorial i administrativa de Catalunya.

6) L'oplicació a la Vall d'Arán, d'acord amb el Conselh General, de la política d'ajut específic a les comarques de l'alta muntanya catalana.

Només així, amb la concreció necessària, avançarem cap a l'objectiu que ens hem fixat: la recreació d'unes condicions objectives que permetin l'establiment d'unes relacions còmodes entre la Vall d'Arán i Catalunya. Reialment, amb un autèntic afany de col·laboració i enteniment per ambdues parts, podem obtenir resultats a curt plaç que aportaran als aranesos el retrobament de les seves senyes d'identitat i l'aprofitament nacional dels seus recursos naturals; i als catalans un pas important en la seva trajectòria històrica d'esperit democràtic i de respecte pels pobles germans.

Directora General. de Política Lingüística de Catalunya, Sra. Aina Moll, també amb el nomenament de la comissió de Normalització ortogràfica de l'aranès, formada per 9 persones. (Fotocòpia carta) Nº 5

CUNSEIH GENERAU PRUVISIUNAU
DERA VAL D'ARAN
Secretari Generau
ARROS (Val d'Aran)

17 de Juliol de 1.980

Sra. Aina Moll
Directora Gral. de Política
Linguística de la Generalitat
de Catalunya.-

Benvolguda senyora: D'acord amb les converses mantingudes a Viella i donant compliment al encàrrec dels batlles aranesos, que varen delegar en aquest "Cunselh Generau Pruvisiunau de Val d'Aran" el nomenament de la Comissió de Normalització ortogràfica de l'aranès, em plau en el seu nom fer-vos adients llurs noms i adreces tot seguit:

Mosén JOSEP AMIELL I SOLE
Casa Rectoral
LA POBLA DE SEGUR (Lleida)

FREDERIC VERGES I BARTAU
Edifici País d'Arru-Gral. Mola 22
VIELLA (Lleida)

CASIMIR ADEMA I MORA
Madrazo, 11-ler. 1ª
BARCELONA.-

MARIA ELVIRA RIU ABADIA
Gral. Mola, 10
VIELLA.- (Lleida)

MARIA CARME CAMPA GRANE
Paseig del Dod de Denia
BOSSOST.- (Lleida)

.... / ...

CUNSEIH GENERAU PRUVISIUNAU
DERA VAL D'ARAN
Secretari Generau
ARROS (Val d'Aran)

.... / ...

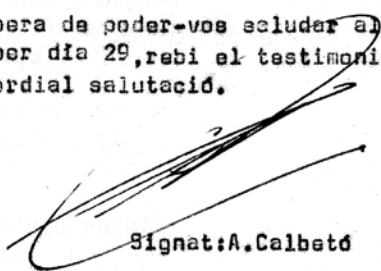
MARIA PILAR BUSQUETS MEDAN
Casa Juan Caneján
LES (Lleida)

JACME TAUPIAC
La Pibolota-Sant Marçal
82000 MONTALBAN (França)

XAVIER LAMUELA
Calabria 94-1ª-2ª
BARCELONA.-

Miqueu GROSCLAUDE
SAUVELADE
64150 MOURENX (França)

En l'espera de poder-vos escludir al tra-
vegada el proper dia 29, rebí el testimoni de
la meua més cordial salutació.

Signat: A. Calbetó

P.D.
El president del Museu Etnològic de Val d'Aran és el senyor
FELIX SAMPERE GORINA
Gran Via de Les Corts Catalanes, 619-5-2ª
BARCELONA.-

18 seteme 1980

S' arthen era inscripcion deth partit politic "Unitat d'Aran-Partit Nacionalista Aranés"en Registre de Partits Politics deth Ministèri der Interior. Es linhas programatiques deth partit auien 14 objectius principaus e se definie coma un partit nacionalista e democratic. (pag. 1-2-3) N°6 y N°7)

Seteme 1982

Ven era lum es prumères " Normes ortografiques der aranés. Tèxte provisionau".

16 març 1983

En DOGC apareish publicat eth Decrèt 57/1983 deth 14 de gèr peth quau s'adoptèren es Normes Ortografiques der Aranés e er ensenhament dera nòsta lengua enes centres docents dera Val d' Aran.

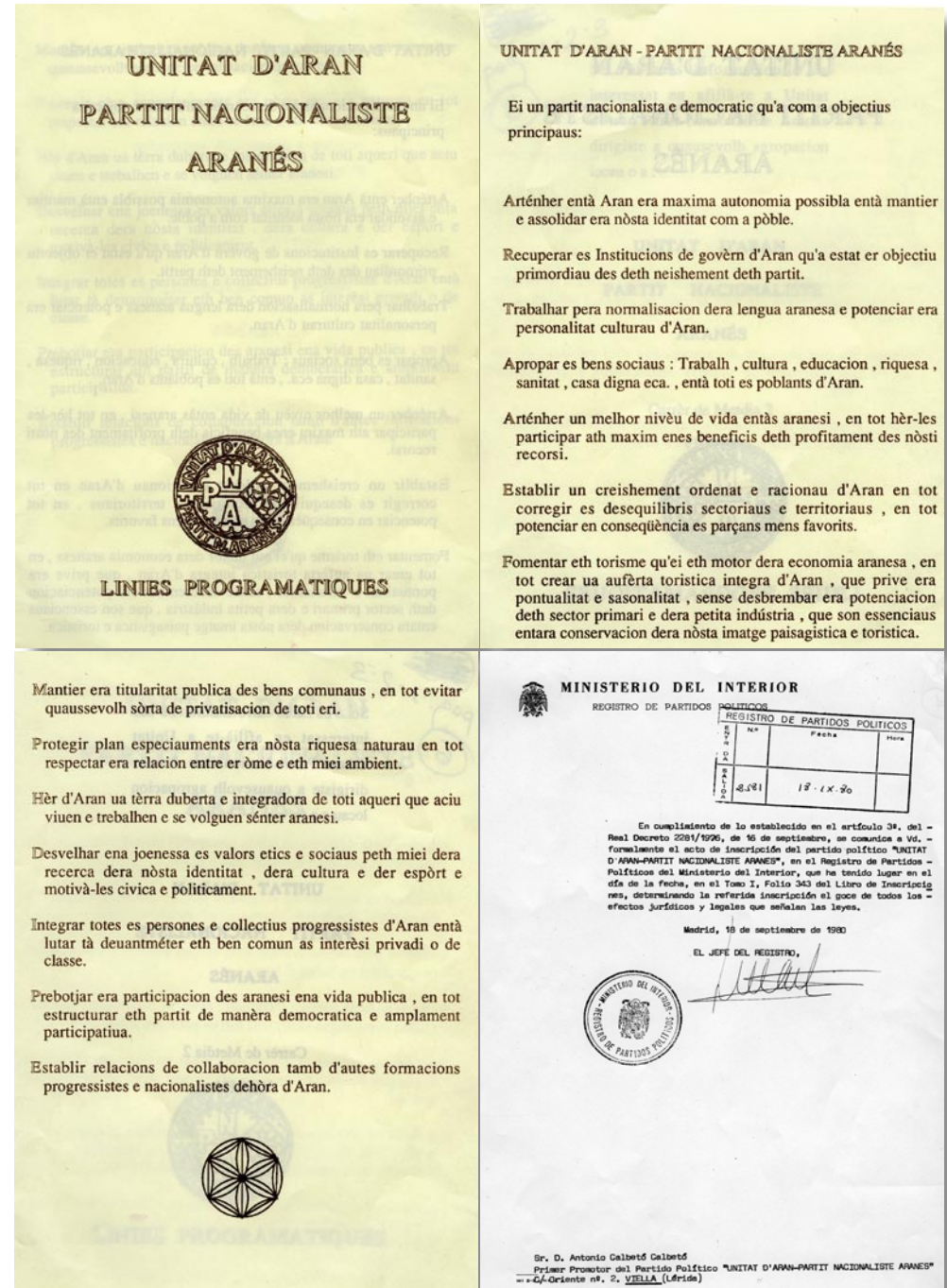
3 d'abriu 1983

Se convòquen es dusaus eleccions municipaus. Unitat d'Aran se presentèc tamb es sigles UPP "Unitat peth progrès". S'arthenhèren 30 regidors de 59, que coresponen as 9 municipis aranés. Aguest despartiment de regidors balhèc a UPP eth deputat provinciau que requeigues ena persona de Rufino Martinez e es bailes Jaume Geli en Naut Aran, Javier Tous en Vielha-Mijaran, Anna Maria Tomás en Es Bordes, Hipólito Cruces en Bossòst, Juan José Cortés en Arres.

(pag.1 e foto.) Foto n° 8

14-15-16 octubre 1983-

En tot aprofitar era visita de Jordi Pujol, President dera Generalitat de Catalonha, eth baile de Vielha, Javier Tous Ademà, en sòn discurs de benveguda se dirigic ath President damb aguestes paraules "Perque Aran...també és un poble amb una

personalitat ben pròpia i definida i us vull dir amb les mateixes paraules que va emprar a la Universitat de Salamanca al mes de novembre de 1981, quan al parlar de la necessitat de reconeixement clar i ple de fet, i de la personalitat col·lectiva de Catalunya deieu : " UNA PERSONALITAT QUE COM VOSTÈS SABEN ES BASA EN UNS FETS HISTÒRICS DE LLENGUA I DE CULTURA, EN UNS FETS DE CONSCIÈNCIA HISTÒRICA I AMB LA FERMA VOLUNTAT DE CONSERVAR-LOS . Per tot això...en nom propi... en nom de tot els batlles de la Vall i el que és més important i sagrat, en nom del poble aranès, que ha fet de Catalunya el seu empar, us prego que feu el que estigui a les vostre mans, per a què el Projecte de Llei de la Vall d'Aran, es porti al Ple del Parlament i s' aprovi abans d'acabar la present legislatura." (foto Anna M^a) N^o9

En sòn parlament eth President deth Conselh Comarcau de Montanha e President d'Unitat d'Aran, Juan Nart Garcia , persuaue ena madeisha reivindicacion, atau madeish coma ac hèren d'autes personalitats coma : Rufino Martínez Cau, Emilio Medan Ané, Secretari d'Unitat d'Aran e era alcaldesa d'Es Bòrdes, Anna Mª Tomàs . ena visita presidenciau as respectius ajuntament. (foto Anna M^a) N° 10. (foto Angelina) N° 11

Pendent es dues prumères legislatures democraticas **1979-83 e 1983-87** es ajuntaments d'Unitat d'Aran non deishèren en cap de moment de reivindicar deuant deth Govern dera Generalitat a traùers des successius Conselhèrs de Governacion, era reinstauracion des Institucions Istorigues d'Aran : Eth Conselh Generau d'Aran e eth Sindic, sense desbrembar es

ahèrs dera vida vidanta des aranesi. D'aqueri ans subergessen accions coma :

- Publicacion des Normes Ortografiques der aranés.
- Redaccion des Normes Subsidiàries e Complementàries de Planejament dera Val d'Aran
- Restauracion dera glèisa de Sta. Mª de Cap d'Aran
- Establiment deth Progama Sanitari.
- Bastiment der Espitau dera Val d'Aran.
- Residència Sant Antòni entara gent grana.
- Bastiment des Poliesportius de Vielha e Salardú
- Reabilitacion dera Tor deth Generau Martinhon entara ubicacion deth Musèu dera Val d'Aran.

Foto n° 12 (Angelina)

- Creacion deth Centre d'Investigacion de Nauta Montanha ena Boca Sud deth Tunèl de Vielha.

- Era rescision deth contracte detzenau dera explotacion des bòsqui aranesi tamb era empresa Cafisa, que poirie significar era desaparicion dera nòstra riquesa forestau.

1984

Gessen editades es Normes Subsidiàries e Complementàries de Planejament dera Val d'Aran.

30 agost 1985

Eth President dera Generalitat inaugurèc eth nau Espitau dera Val d'Aran , centre d'assistència primària, bastit pera Generalitat en un parçan cedit per Ajuntament de Vielha, tamb ua inversion de 400 millions de pessetes. Es òbres s'inicièren en ostiu de 1983 en tot compdar tanben tamb ua pista

d' aterratge d'elicoptèrs que permetie era evacuacion de malauts grèus. Er antic Espitau de Sant Antòni de Vielha -que se comencèc a bastir eth 30 de seteme de 1927 en tempsi dera dictadura deth Generau Primo de Rivera- se convertirà en residència geriàtrica.(Anna Maria) N° 13

març 1986

Er ajuntament d'Es Bòrdes, que presidie Ana Mª Tomás, artenh eth servici telefonic particular enes cases. Atau s'acabe un des lastres dera realitat dera montanha : era incomunicacion ancestrau e auer d'anar ath telefon public que toti es pòbles auien plaçat en ua des cases.

Eth responsable

auie d'avisar as vesins quan bèth un les telefonaue o anar aqui se volien picar dehòra deth pòble.

17 octubre 1986

Eth President deth Conselh Comarcau de Montanha dera Val d'Aran, Joan Nart Garcia, presente eth "Projècte tara potenciacion dera Lengua Aranesa".

10 de junh 1987

Convocades es tresaus eleccions municipaus, Unitat d'Aran presente candidatures en toti es municipis dera Val d'Aran tamb es sigles UA-PNA tamb era integracion des socialistes qu'auien renunciat a presentar-se tamb es sues sigles.

Gessèren de bailes per Unitat d'Aran :Emilo Medan en Les, Juan José Cortés en Arrés e Hipòlito Cruces en Bossòst. n° 14

23 deseme 1988

Es partits politics tamb representacion en Aran receberen eth nau

tèxte que servirà de base tara Lei especifica d'Aran, tèxte consensuat enter toti es grops aranesi enes amassades celebrades en octubre en Parador d'Arties e que serà balhat ath conselhèr de governacion ,Josep Gomis.

1 març 1990

Publicacion deth prumer "Butletin intern deth Partit", que constau de cinc articles, escrits en aranés en ua umil huelha blanca a maishina sense fòtos. Se descriu era definicion d' UA qu'auie dejà un centenat d'afiliats. Ath delà se comenten es lutes de consens pera futura Lei d'Aran, er estat der aranés enes estudis, e ahèrs municipaus de Vielha e Salardú

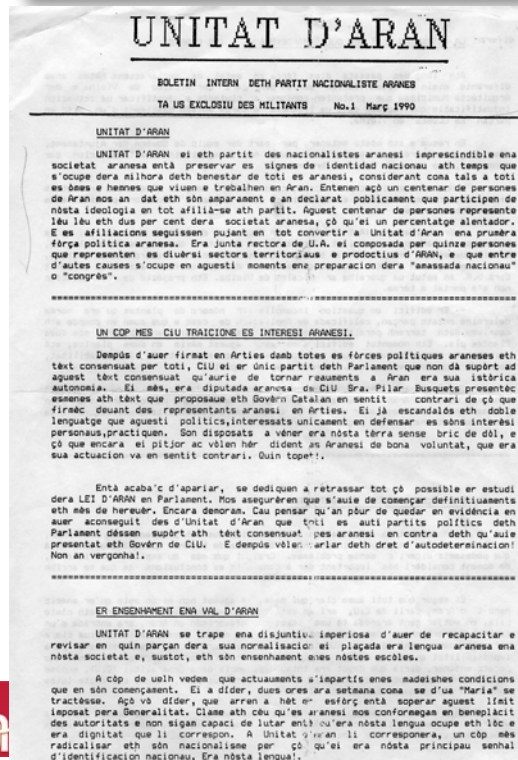
Se publicuèc enquiath gèr de 1991. pag.1) n° 15

5 abril 1990

Unitat d'Aran demane ajuda a Euròpa, deuant dera retirada de CiU, entà qu'ampare eth consens arthenhut entà possar endauant era Lei d'Aran.

26 abril 1990

Er Intergrup- format pes grops parlamentaris ena oposicion catalana, Joan Ganyet (PSC), Jaume Nualart (IC), Martin Toribio (CDS) e Miquel Pueyo (ERC) e es fòrces politiquas dera Val d'Aran, mens CDC s'amassen un aute còp entà trapar formules comunes de

pression contra eth Govern dera Generalitat e arténher que s'accepte ena sua esséncia eth tèxte consensuat en 1989 pes fòrces politiquas araneses.

28 junh 1990

Dia istoric entà Aran, eth Parlament de Catalonha apròve eth Projècte de Lei sus eth regimen especiau dera Val d'Aran tamb es vòts favorables de toti es grops excepte eth Grop mixte que justificuèc era sua postura pr'amor que non s'auie arthenhut eth tet qu'Aran se meritaue.

Per prumèr viatge s'entenech er aranés en Parlament de Catalonha per boca des deputats Toribio, Pueyo e era aranesa Pilar Busquets.

23 agost 1990

Entrada en vigor dera " Lei sus eth regim especiau d'Aran."

1 deseme 1990

Se celebrèc era hèsta des 10 ans deth partit ena Bordeta. Se balhèren 200 carnets e diuersi militants e aufriren parlaments en tot valorar era importància deth partit ena societat aranesa. (foto partit taula, n° 16)

26 mai 1991

Naues eleccions municipaus e es prumèras eleccions democraticas ath Conselh Generau d'Aran

Unitat d'Aran patic ua fòrta devarada enes resultats municipaus. Se guanhèren es alcaldies de Les, Bossòst e Canejan.

En Conselh Generau s'antenhèren sies des tretze conselhèrs que lo compausen

17 juhn 1991

Constitucion deth primèr Conselh Generau d' Aran , dempús de 148 ans dera sua abolicion. Unitat d' Aran ère representada per sies conselhèrs, Emilio Medan e Miguel Almansa peth terçon de " Quate Lòcs", Jaume Geli peth de Pujòlo, Rafa Sanmartí peth d' Arties e Garòs, Pepita Caubet peth de Castièro e Santiago Vidal per Marcatoza. n° 17)

17 noveme 1991

U.A. celebrèc eth sòn 1èr Congrès sus eth lema " Tamb Unitat. Integracion e Progrès". En aquest congrès se redactèren es Estatuts deth partit e s'aprovèc eth document que fixaue es bases ideologiquas en tot definir a UA. com un partit nacionalista, progressista,

sobeiran e democratic. Com a fins principaus entre d' auti s'aprovèren:

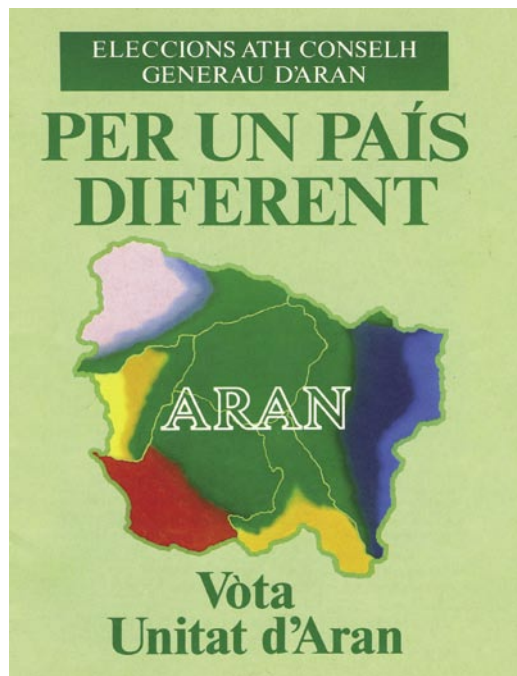
-Afirmar e assoldar era identitat deth pòble aranés en tot apregondir ena sua autonomia.

-Velhar pes dreus d'aqueri sociauments mès febles en tot aplicar un discors integrador.

I assistiren ues dues centes personas entre convidats e militants e se pòt afirmar qu'aguest siguec eth congrès dera integracion. (Foto portada e foto pag. 20)... N° 18

Junh 1992

UA trè ua naua publicacion aperada "TERÇONS" que dejà auie un format mès periodistic e editat en imprimaria, escrit en aranés e en

castelhan. Ere ua revista dubèrta a toti aqueri que desirauen manifestar era sua opinion.

8 abriu 1993

Tamb motieu dera paralisi e dera mancança d'eficàcia deth govèrn de CiU en Conselh Generau, Unitat d'Aran e Union Aranesa presentèren ua mocion de censura que propugnaue un govèrn d'unitat en Conselh.

Com volgue que non se convoquèc eth Plen entà debatir-la, eth 9 de junh se'n presentèc ua auta, en tot prepausar coma sindica a Amparo Serrano Iglesias. Eth madeish dia, era enquia alavetz sindica, Pilar Busquets Medan dimitic entà esvitar era mocion de censura.

Eth dia 12 de juliòl, Amparo Serrano d'Union Aranesa siguec escuelhuda sindica e Emilio Medan Anè d'Unitat d'Aran vicesindic.

30 seteme 1994

A instàncies d' Unitat d' Aran, cinc deputats deth PSC, presenten ara Mesa deth Parlament de Catalonha ua Proposicion non de Lei en tot demanar ath Conselh Executiu dera Generalitat quate punts a favor dera cultura e er ensenhament der aranés.

19 noveme 1994

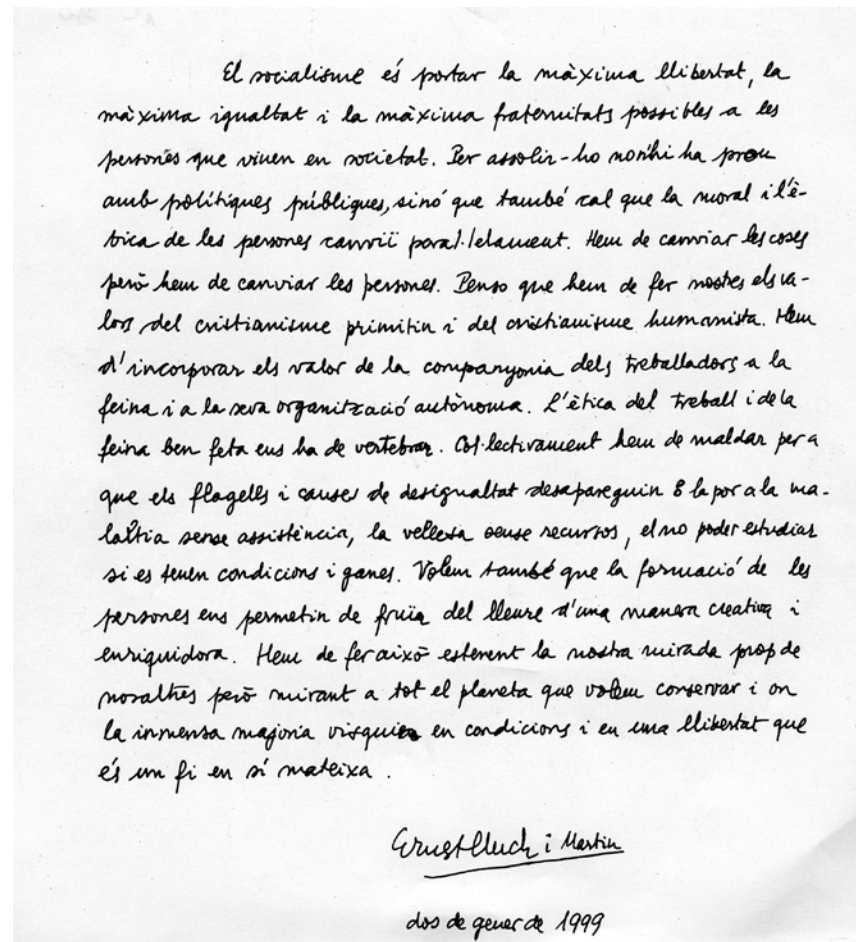
Eth 2au Congrès d'UA-PNA se tenguec en Parador de Vielha sus eth lema "UNiAT ENTÀ GUANHAR-I TOTI".

En aquesta ocasió se debatiren e s'aprovèren tres ponències. Era prumèra, "Aran per ua economia de futur", desplegaue prepauses sus era pagesia, era industria, eth torisme e eth treball. Era dusau sus eth Miei Ambient, centrada ena eliminacion de lordères, era depuracion des aigües e era conservacion des bòsqui. Era tresau ponència, titulada "ERA AUTONOMIA ARANESA: UN DRET O UN HÈT", dempús de balhar un ampli resum deth procés dera recuperacion des nòstes institucions e sus eth procés dera consecució dera Lei d'Aran e eth papèr d'UA-PNA en aquèri ahèrs, hège un còp mès ua crida ara unitat de totes es fòrces politiquas d'Aran entara consolidacion d'aquères institucions, que non auien arrenhut eth grad de maduresa e prestigi que toti desirauem. Se ratifiquen enes cargues Joan Nart com president, Emilio Medan com secretari generau e Paco Boya com secretari d'organizacion. (1ª pag) nº 19

28 gèr 1995

Ernest Lluch, membre deth PSC e ministre de Sanitat, visite era sedença deth nòste Partit. en tot demostrar un còp mès era sua comprenença e complicitat tamb Aran. En article "Son seis mil", publicat ena Vanguardia opinèc sus es nòstes desirs e inquietuds coma pòble. Mos balhèc un escrit on descriuie era sua ideologia deth socialisme. (Fotocòpia der

escrit) nº 20 Foto Ernest Lluch nº 21

29 març 1995

Eth secretari generau d' Unitat d'Aran Emilio Medan envia un escrit ara Mesa deth Parlament de Catalonha, en tot adjuntar un document reivindicatiu sus era representacion qu' Aran aurie d'auer en Parlament de Catalonha.

Mai 1996

Eth grop d'Unitat d'Aran de Vielha-Mijaran edita eth huelheton

informatiu "ROMINCÒSA" en aranés e castelhan entà informar des ahèrs municipaus.

Gèr 1998

Se publique era huelha "Revista de debat", des dera secretaria de difusion d'UA quan era sedença ère plaçada en carrèr Anglada de Vielha. A compdar de seteme passe anomentar-se "debat".

11 deseme 1999

Ena vila d'Arties se celebrèc eth 3au Congrès d'UA tamb eth lèma "ARAN UN PAÍS ENTÀ TOTI". En aguesta ocasion es congressistes aprovèren un document sus eth posicionament ideologic deth partit que se definie com un partit progressista e de clares conviccions ena defensa des drets nacionaus aranesi e que base es sòns objectius politics ena voluntat d'arténher ua societat mès justa e igualitària que permete, de forma universau, era accèss ara educacion, ara sanitat publica e ara egalitat d'oportunitats sense discriminacion de cap de classa, ne sociau ne de genre. Ath delà se ratifique era collaboracion tamb eth PSC.

Atau madeish se dèc lum verda a un aute document que condensau eth programa d'accion politica deth partit entàs pròplèu quate ans, en tot hèr prepauses concretes sus ordenacion deth parçan, infrastructures, educacion, sanitat, economia, recorsi naturaus e agricultura.

Fin finau se renovèc era Junta Nacionau e se ractifiquèren enes sòns cargues ath president Joan Nart, ath secretari generau Emilio Medan e a Paco Boya en cargue de secretari d'organizacion.

Gèr 2001

Apareish "Debat", coma òrgan de comunicacion d'UA-PSC tamb es ciutadans.

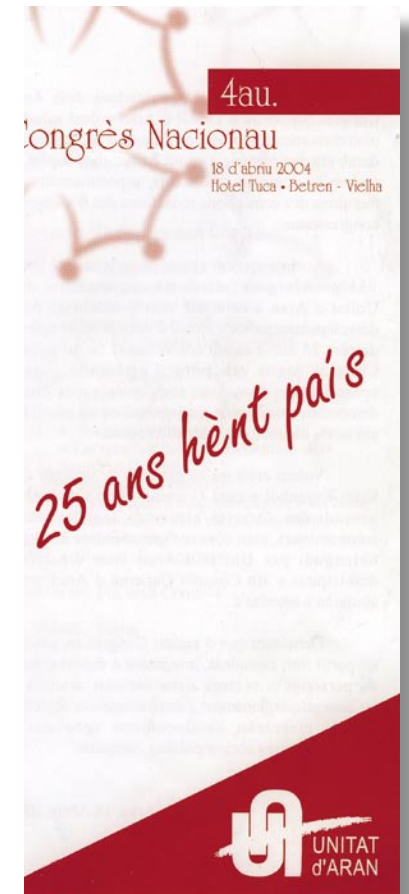
18 Abru 2004

Eth 4au Congrès d'Unitat d'Aran se celebrèc en Betren damb er eslògan "25 ANS HÈNT PAÍS". En aguesta ocasion se metec a debat era reforma des Estatuts deth partit prepausada pera Comission corresponenta. Aguesta reforma siguec aprovada.

Tanben se sosmetec a votacion eth document politic "Aran present e futur" que mercaue es objectius deth partit tara pròplèu legislatura, document que rebrembe era responsabilitat deth Conselh Generau d'Aran d'amiar eth procès de desvolopament dera autonomia aranesa e prepausa

ua reflexion des bases sus es qu'es aranesi vòlen bastir eth sòn futur e de quina manèra pòden participar en aguesta construccion; met er accent en qu'era vitalitat d'ua societat a de basar-se ena sua capacitat de participar e opinar des dera pluralitat; soslinhe qu'es ciutadans non pòden pas contunhar estant simples espectadors d'ua construccion nacionau qu'aurie d'èster dubèrta e participatiua e que cau hèr possible qu'era diferéncia culturau sigue un valor que se transforme en un actiu entà ua societat que vò èster fidèu a ua identitat diferenciada e pròpia. E prepausa uns objectius:

- aumentar er interès dera societat pes sues institucions
- participar activament en nau Estatut de Catalonha
- reclamar deth Conselh Generau d'Aran ua màger transparéncia e participacion e ua millhor relacion tamb es ajuntaments aranesi
- redactar eth Plan Estrategic deth torisme aranes
- dotar ath territòri d'un Plan Director que regule es ahèrs urbanistics tamb era participacion reau e efectiva de toti es sectors e agents sociaus
- crear eth Conselh dera cultura aranesa
- fomentar era participacion de toti es ciutadans, sustot des joeni
- millhorar era dotacion de supòrt as docents d'Aran
- mantier e reforçar es escòles unitaries pr'amor de garantir era preséncia de mainatges enes pòbles.

A prepausa d'Alex Sirat eth Plenari deth Congrès aprovèc era prepausa de reclamar, quan se reforme eth Senat, qu'Aran dispausesse d'un senador pròpi com a minoria istorica e lingüistica qu'ei.

Arturo Calbetó siguec escuelhut nau President d'U.A., Alex Sirat, secretari d'organizacion e Paco Boya contunhe coma secretari generau.

nº 22

Ostieu 2004

Nèish "VEDIAU", publicacion periodica d'UA que se despartís en toti es larèrs d'Aran enquiara actualitat.

Seteme 2004

Es militants deth Naut Aran tanben publicuen "Unitat informe" entà hèr arribar es ahèrs deth partit en sòn Municipi e Terçon.

Mai 2007

Eleccions municipaus e ath Conselh Generau d'Aran.

UA-PNA artenh per primèr viatge era sindicatura deth Conselh Generau ena persona de Paco Boya . Tamb eth supòrt deth partit PRAG – Partit Renovador Arties Garòs- s'artenhen 7 conselhèrs des 13 qu'a era nòsta institucion . Eth grad de satisfaccion ei fòrça acompanyat d'un sentiment de plea alegria e ath madeish temps dera grana responsabilitat .

Tanben se recupèrè er ajuntament de Bossòst tamb Francisco Rodriguez Miranda , ath delà se guanhe un còp mès en Les tamb Emilio Medan Ané e es EMD d'Arròs e Vila, Aubert , Bagergue, Casau e Unha.

Foto Paco Boya e cia nº23

19 ABRIU 2008

5au Congrés deth partit que se celebrarà en Betren ." AMASSADI ENTÀ AUNÇAR" ei er eslògan que mos harà reflexionar sus nòste futur.

Fotocopia eslogàn nº 24

